

Grzegorz Krzos

CHARAKTERYSTYKA PROCESU GLOBALIZACJI JAKO CZYNNIKA WYWOŁUJĄCEGO ZMIANY W FUNKCJONOWANIU PRZEDSIĘBIORSTW

1. Wstęp

Sposób funkcjonowania przedsiębiorstw zmienił się w ciągu ostatnich dziesięciu lat wraz z postępującą komplikacją i zmianą warunków występujących w otoczeniu. Powstają zatem pytania: Co jest przyczyną tych komplikacji i zmian? Co się przyczynia do wprowadzania zmian? Czy zakłócenia wywoływane są przez czynniki wewnętrzne, czy zewnętrzne? Wydaje się, że odpowiedzi na tak postawione pytania nie są ani jednoznaczne, ani proste. Niepodważalny jednak jest fakt, że proces globalizacji wymusza na podmiotach dostosowywanie się do nowych realiów gospodarczych i społecznych. Dlatego autor podjął próbę analizy znaczenia i wpływu procesu globalizacji na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

W dążeniu do uzyskania odpowiedzi na pytanie: Jak globalizacja wpływa na funkcjonowanie podmiotów gospodarczych, należy wcześniej rozważyć następujące problemy:

- po pierwsze – jak właściwie definiuje się globalizację,
- po drugie – jakie są przyczyny globalizacji,
- po trzecie – w jakich aspektach przejawia się globalizacja.

Ponadto należy zaznaczyć, że zmiany w światowej gospodarce to zmiany nie tylko wpływające na funkcjonowanie przedsiębiorstw, lecz również na sytuację społeczno-polityczną poszczególnych regionów. Można podać wiele przykładów krajów lub regionów, w których to m.in. proces globalizacji miał duży wpływ na sytuację społeczno-polityczną i w konsekwencji na sposób funkcjonowania przedsiębiorstw. Tak szeroki wpływ globalizacji na sytuację gospodarczą świata wydaje się interesującym problemem do szerszej analizy tego procesu. Wynik rozważań powinien natomiast zachęcić do głębszego zastanowienia się nad istotą i skutkami globalizacji oraz szukania możliwości i sposobów korzystania z szans, jakie się z nią wiążą.

2. Definicja globalizacji

O globalizacji mówi się dużo i często. To kluczowe słowo używane jest przy okazji różnych sytuacji, ułatwiając lub utrudniając tym samym rozwiązywanie wielu problemów współczesnego świata. Źródłem globalizacji jest dominacja rozwiniętej gospodarki „Zachodu” nad resztą świata, która prowadzi do ujednolicania obrazu gospodarczo-społecznego świata. Proces globalizacji wywołuje potrzebę transformacji gospodarki w kierunku gospodarki wolnorynkowej. Poniżej przytoczono te definicje globalizacji, które w sposób kompleksowy opisują jej przedmiot i zakres.

G. Kołodko definiuje proces globalizacji jako „historyczny proces liberalizacji i integracji dotychczas funkcjonujących w pewnej mierze w odosobnieniu rynków towarów, kapitału i siły roboczej w jeden rynek światowy” [Kołodko 2003]. Globalizację określa także jako „powstawanie, tworzenie, konsolidowanie, umacnianie i utrwalanie światowego rynku. W wyniku globalizacji mamy do czynienia z przepływami strumieni, zresztą nie tylko kapitału, towarów i siły roboczej, ale także informacji i technologii z oczywistymi tego implikacjami, zarówno ekonomicznymi, finansowymi, jak i społeczno-kulturowymi.”

Definicja autorstwa P. Sztompka podkreśla, że „globalizacja jest to proces zagęszczania i intensyfikowania się powiązań i zależności ekonomicznych, finansowych, politycznych, militarnych, kulturowych i ideologicznych między społecznościami ludzkimi, co prowadzi do uniformizacji świata w tych wszystkich zakresach, i odzwierciedla się w pojawieniu się więzi społecznych, solidarności i tożsamości w skali ponadlokalnej i ponadnarodowej” [Sztompka 2002].

Za bardzo wymowne określenie globalizacji uważa się słowa E. Wnuka-Lipińskiego, który globalizację określa „żywiołem”. „To proces, nad którym nikt nie sprawuje kontroli, globalizacja jest jak rzeka. Bieg rzeki można uregulować, ale nie ma takiej siły, która zapanowałaby nad nim w pełni. Mamy z nią do czynienia wtedy, kiedy coraz więcej lokalnych zdarzeń wpływa na inne lokalne zdarzenia w zupełnie innej części świata” [Wnuk-Lipiński 2004].

3. Przyczyny globalizacji

Wiedząc, że proces globalizacji jest zjawiskiem szybko rosnącej współzależności wydarzeń w różnych częściach świata, można uznać, że jest to proces nieunikniony i dotyczący niemal każdego podmiotu w podobnym stopniu. Warto wskazać zatem na przyczyny powstania tego, jak na razie, nieodwracalnego procesu. Upatruje się ich:

- po pierwsze – w przemianach politycznych w świecie, w upadku reżimów totalitarnych i autorytarnych, które blokowały swobodne poruszanie się i wymianę informacji;
- po drugie – w istotnym wpływie techniki i technologii, który pozwala na szybką komunikację, przesyłanie obrazu i dźwięku *on line* we współczesnym świecie;

- po trzecie – znoszeniu przez kraje wysoko rozwinięte i demokratyczne rozmaitych restrykcji i ograniczeń w swobodnym przepływie dóbr i pieniądza (np. dotyczących inwestowania);
- po czwarte – w chęci realizacji zysków na nowych rynkach geograficznych;
- po piąte – w wysokim nasyceniu popytu na głównych rynkach świata (Europa Zachodnia, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Japonia).

Procesy integracji politycznej redukują bariery międzynarodowej wymiany handlowej, co w praktyce skutkuje redukcją kosztów tej wymiany. Zauważa się także wprowadzanie do wymiany handlowej nowych standardów (np. technologicznych) oraz ujednolicenia rozwiązań prawnych. Wszystko to łącznie przyczynia się do zwiększenia możliwości uczestniczenia w przedsięwzięciach ponadnarodowych. W dalszej kolejności sprowadza się to do sięgania po nowe rozwiązania (np. tworzenie efektywnych strategii ekspansji) czy realizowania atrakcyjnych i innowacyjnych projektów). Chęć swobodnego poruszania się i wymiany informacji niepodważalnie przyczynia się do umacniania i utrwalania światowego rynku. Czynnikiem skłaniającym do globalizacji działalności gospodarczej jest także kwestia dostępności kluczowych czynników produkcji. Poprzez „technologiczne” ułatwienia w nawiązywaniu współpracy handlowej można szybciej i na korzystniejszych warunkach realizować zlecenia. To dodatkowo motywuje przedsiębiorstwa do korzystania w szerszym zakresie z możliwości, jakie daje integracja rynków.

Nie bez znaczenia pozostaje także postęp techniczny i technologiczny. Ranga postępu jest kluczowa i wiąże się nie tylko z elastycznością produkcji, zróżnicowaniem odmian produktów czy innowacjami. Globalizacja ma istotny wpływ na skracanie cyklu życia produktów, wzrost kosztów w sferze badań i rozwoju czy konieczność szybkiego wprowadzania produktów na rynek. Dzięki właściwemu wykorzystaniu korzyści płynących z postępu technicznego łatwiej jest doprowadzić do wzrostu sprzedaży poprzez poszerzenie kręgu potencjalnych klientów. Jest to szansa dla przedsiębiorstw, by wejść na nowe rynki zbytu.

Ważnym czynnikiem integracji rynków jest także postęp telekomunikacyjny. W związku z tym poszerza się zbiór informacji poprzez łatwiejszy i szybszy do nich dostęp, następuje obniżenie kosztów transportu i skrócenie czasu oczekiwania. Usprawnienia te wpływają istotnie na poszerzenie kryteriów decyzji strategicznych oraz przyspieszenie procesów decyzyjnych. Zmniejsza się znaczenie lokalizacji źródeł transportu ze względu na większą mobilność zasobów i kontrahentów. Sprawniejsze urządzenia telekomunikacyjne sprawiają, że nawet małe firmy są w stanie prowadzić interesy na globalną skalę.

Ekonomiści wspólnie uznają, że „wzrost gospodarczy w innych regionach świata, chęć realizacji dodatkowych zysków, silna konkurencja w danym regionie, narastająca bariera popytu wewnętrznego i coraz większe trudności związane z wykorzystaniem wiedzy i kapitału w krajach wysoko rozwiniętych przyczyniły się do poszukiwania rozwiązań, które ułatwiłyby wejście na inne rynki. Stąd dążenie

najbardziej rozwiniętych krajów i organizacji międzynarodowych do usuwania barier administracyjnych i ekonomicznych ograniczających konkurencję” [Szymański 2002].

Szybko zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza powoduje, że przedsiębiorstwa muszą sprostać narastającej konkurencji międzynarodowej, postępowi technicznemu i technologicznemu, a działający poza granicami kraju zarządzający przedsiębiorstwami często muszą zmieniać warunki wyboru czynników produkcji czy też miejsc i sposobów sprzedaży.

4. Przejawy globalizacji

Globalizacja jest w dużym stopniu procesem, który wyraża „samorzutność i spontaniczność działania ludzi, a przede wszystkim korporacji krajów rozwiniętych, dążących do urzeczywistnienia swoich prywatnych celów w sytuacji, gdy powstały nowe warunki rozpoznania globalnego rynku i alokacji czynników ponad granicami państw” [Szymański 2000].

Proces globalizacji charakteryzuje szereg czynników i zjawisk. Autor referatu podjął próby identyfikacji tych czynników i zjawisk.

Bezpośrednio z globalizacją związane są następujące zdarzenia ekonomiczne i społeczne:

- Likwidacja barier politycznych i prawnych – właściciele i zarządzający przedsiębiorstwami zakładają swoje oddziały czy filie tam, gdzie im się to najbardziej opłaca, a wpływ na to ma np. zniesienie barier celnych na import towarów i produktów. Likwidacja lub zmniejszanie barier w korzystnym zawieraniu transakcji gospodarczych sprzyja procesowi globalizacji.
- Deterytorializacja – firmy zorientowane na zysk i przetrwanie nie są na zawsze związane z określonym miejscem na ziemi, ani za pośrednictwem produktu, ani wskutek umiejscowienia struktur zarządczych czy finansowych. W terminologii globalizacji popularne określenie „pieniądz nie zna granic” wydaje się trafnie określać proces deterytorializacji działalności gospodarczej.
- Umieędzynarodowienie – globalny porządek gospodarczy wymusza jak najlepsze dostosowanie zasobów przedsiębiorstwa do miejsca prowadzonej działalności. Dotyczy to zasobów ludzkich, finansowych i rzeczowych. Często się zdarza, że firma w jednym kraju posiada księgowość, w kilku innych zakłady wytwórcze, a jeszcze gdzieś indziej główny ośrodek zarządzania. Zarządzający przedsiębiorstwami podejmują decyzje o utworzeniu oddziału, zakładu czy filii tam, gdzie jej się to najbardziej opłaca i gdzie ma najdogodniejsze warunki funkcjonowania.
- Delokalizacja produkcji – odbywa się poprzez rozdzielenie faz produkcji w celu ekspansji geograficznej, a przez to zapewnienie większego udziału w rynku globalnym. Proces delokalizacji jest skutkiem poszukiwania najodpowiedniejszego miejsca na świecie pod kątem niskich kosztów dla danej fazy produ-

kcji. Skutkiem delokalizacji jest np. funkcjonowanie wielu zakładów produkcyjnych znanych marek, takich jak: Nike, Reebok czy Adidas, w Chinach.

- Swobodny i szybszy przepływ informacji oraz upowszechnianie wiedzy – w związku z zanikiem barier w światowym przepływie towarów, usług, kapitału, pomysłów, ludzi i informacji tworzy się szansa do umiędzynarodowienia wiedzy i technologii. Coraz większą rolę zaczyna odgrywać gospodarka oparta na wiedzy, a nie wartościach materialnych. Wiedza i zdobyte doświadczenia ludzi w przedsiębiorstwie stanowią o jego sile konkurencyjnej.
- Tworzenie, wykorzystanie i transfer nowych technologii – oznacza możliwość przekazywania istotnych czasowo informacji z błyskawiczną szybkością ponad granicami krajów i tworzenie stosunków globalnych. Internet stwarza niezliczoną ilość nowych możliwości i nowy sposób myślenia w biznesie międzynarodowym. Wykorzystanie przepływu wiedzy technicznej i kooperacji badawczo-rozwojowej owocuje wzrostem produkcji i sprzedaży. Dzięki rewolucji informatycznej, dzięki której zmniejszyło się znaczenie czasu i przeszerzeni, wzrosła efektywność działalności.
- Integracja i scalanie przedsiębiorstw i obszarów gospodarczych – jest to proces, który się szczególnie nasilił w epoce globalizacji. Główne regiony gospodarcze świata coraz ściślej integrują się ekonomicznie i społecznie ze sobą, przeciwstawiając niezintegrowanej reszcie świata własne sprawdzone rozwiązania i powiązania gospodarcze.
- Denacjonalizacja produktu – produkt coraz częściej nie ma żadnych znamion umożliwiających jego „narodową” identyfikację. Nie niesie już informacji *made in ...*, a to dlatego, że został wyprodukowany w różnych miejscach.
- Uniwersalizacja systemu gospodarki wolnorynkowej – zjawisko to polega na rozpowszechnieniu się pewnych wzorów na całym świecie poprzez ich ekspansję lub upodobnienie się do nich miejscowych, lokalnych wzorów. W ten sposób upowszechnia się m.in. rynek produkcyjny, finansowy, technika, nauka, sposoby myślenia, zachowania, kultura.
- Unifikacja – jest to sposób normalizacji mający na celu racjonalne zmniejszenie różnorodności struktur i procesów, czynności, stylów, wyrobów poprzez ujednolicenie wzorców konsumpcyjnych, wprowadzanie standardów jakościowych. Działania te zmierzają do optymalizacji kosztów.
- Praca zespołowa oraz w sieci – dąży się do konstruowania organizacji projektowych, które będą posiadały własny system przywództwa i odpowiedzialności za wynik ekonomiczny. Zespoły niekoniecznie są powoływane w ramach jednej organizacji. Mogą to być zespoły wyłonione z różnych podmiotów krajowych, a nawet przedsiębiorstw zagranicznych, co powoduje fluktuację siły roboczej, wymianę informacji i obcych wzorów kulturowych. Mocny nacisk kładzie się na interakcję, nieustanne uczenie się, zmianę kwalifikacji i ciągłą adaptację.

- Dematerializacja – mniej ważą w gospodarce światowej takie elementy materialne, jak grunty, surowce czy maszyny. Nabierają zaś znaczenia elementy nie związane z przetwarzaniem materialnego substratu: wiedza naukowa, dostęp do informacji, reklama, cała sfera usług.
- Konsumpcjonizm – klienci z grup docelowych z jednej strony oczekują ciągle nowych lepszych i tańszych propozycji, które zaspokoją ich potrzeby, z drugiej chcą być traktowani indywidualnie i nabywać niepowtarzalne produkty. Takie potrzeby oraz wysokie nasycenie konkurencji wymuszają wysoką elastyczność produkcji i np. krótkie serie produkcyjne.

5. Podsumowanie

Przebiegające w ramach globalizacji procesy są stosunkowo nowe i cały czas dynamicznie się zmieniają. Globalizacja wymusza obserwowanie powstających zjawisk i szukanie przyczyn ich powstawania. Konieczne jest rozumienie zmieniającej się rzeczywistości oraz ciągle uczenie się i poszukiwanie nowych rozwiązań.

Z uwagi na to, że rynek staje się coraz bardziej nieprzewidywalny, na zmiany muszą być zorientowane głównie organizacje i przedsiębiorstwa, ponieważ podstawowym wyznacznikiem ich sukcesu jest osiągnięcie wyznaczonych celów. Przed podmiotami gospodarczymi stoi wyzwanie dostosowywania się do otoczenia i do zmian dokonujących się u konkurencji. Natomiast narastająca bariera popytu przyczynia się do poszukiwania ekspansywnych rozwiązań, które powinny ułatwić wejście przedsiębiorstwa na inne rynki zbytu. Wymaga to elastyczności, nadążania za postępem, a niejednokrotnie także i reorganizacji. Dlatego też należy się liczyć ze zmianą tradycyjnych struktur na rzecz dynamicznych zespołów. W organizacjach globalnych przeważają struktury projektowe zorientowane na efektywne i kompleksowe wykonywanie zadań. Nie ma już miejsca i czasu na tradycyjny podział funkcjonalny oraz promowanie tych zasad i form funkcjonowania, które nie nadążają za wymaganiami globalizacji. Zarządzaniu w erze globalizacji sprzyja definiowanie celów, wyznaczanie zadań, przemysłany dobór zespołu i narzędzi wykonawczych i nowoczesne metody komunikacji i kontroli.

Wraz z postępującą globalizacją rozwija się gwałtownie sieciowa współpraca firm międzynarodowych, dlatego też gospodarka oparta na wiedzy zaczyna odgrywać coraz większą rolę. Jednak do osiągnięcia porozumienia w rozwiązywaniu wspólnych problemów będzie wymagane wprowadzenia standaryzacji, by zjawisko integracji sprzyjało rozprzestrzenianiu innowacji i patentów. Dlatego myślący długofalowo i współpracujący partnerzy powinni wspierać swoją siłę handlową i wyrównywać swoje słabości, tworząc w ten sposób bardziej efektywne i dynamiczne środowisko dla rozwoju globalnego biznesu.

Do trudniejszych dylematów, które musi rozwiązać współczesny menedżer, należy poszukiwanie sposobów umożliwiających rozwiązywanie nagle pojawiających się problemów, często zagrażających egzystencji firmy. Zadaniem zarządzającego jest rozwiązywanie interdyscyplinarnych problemów, opracowanie zasad oraz przeprowadzanie implementacji wypracowanych pomysłów. Do jego kompetencji będzie należało podniesienie standardów jakościowych poprzez generowanie większego zaangażowania wszystkich pracowników w osiąganie postawionych celów. W przedsiębiorstwach globalnych skończył się czas, kiedy pracownicy otrzymywali całkowite wynagrodzenie za czas spędzony w pracy lub za gotowość do jej wykonywania. Przed nimi coraz częściej pojawiają się elastyczne i zmienne zadania, które nierzadko wymagają zmiany przyzwyczajeń.

Istotną rolę przypisuje się pracy menedżerów, gdyż od nich w dużej mierze zależy powodzenie organizacji. Kieruje się zatem pod ich adresem oczekiwania co do przewidywania problemów, podejmowania ryzykownych decyzji, a zarazem rzetelnego i kompleksowego wykonywania zadań. Przed nimi staje konieczność posługiwania się takimi instrumentami, które pomogą im uchwycić zmieniającą się rzeczywistość.

Nadchodzi epoka, w której spełnią się ludzie ambitni i nastawieni na sukces. Muszą być nastawieni na nieustanny rozwój, ciągłe uczenie się, zmiany specjalności i nabywanie kolejnych umiejętności oraz podążanie ku otwartym i nowoczesnym metodom komunikacji, co w konsekwencji wykreuje kolejny proces zmian. Ten proces należy z pewnością analizować, gdyż otaczająca nas „galopująca cywilizacja” na fali globalizacji może ponieść i doprowadzić gospodarkę do znanych już z historii ekonomii zjawisk monopolizacji czy oligopolizacji.

Literatura

- Czarny E., *Globalizacja od A do Z*, NBP, Warszawa 2004.
- Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J., *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*, Polity Press, Cambridge 1999.
- Kołodko G., *Globalizacja a odrabianie zaległości rozwojowych*, Warszawa 16.05.2002.
- Kołodko G., *Globalizacja, marginalizacja, rozwój*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego, Warszawa 2003.
- Rycroft R., *Technology-based Globalization Indicators: The Centrality of Innovation Network Data*, Elliott School of International Affairs The George Washington University 2002.
- Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002.
- Szymański W., *Przedsiębiorstwo wobec globalizacji i integracji*, Difin, Warszawa 2000.
- Szymański W., *Globalizacja wyzwania i zagrożenia*, Difin, Warszawa 2002.
- Wnuk-Lipiński E., *Świat międzyepoki. Globalizacja, demokracja, państwo narodowe*, SIW Znak, Kraków 2004.

CHARACTERISTICS OF GLOBALIZATION AS AN ELEMENT GENERATING MODIFICATION OF FUNCTIONING OF COMPANIES

Summary

Globalization is the process of formation, consolidation and accumulation of the world-wide market. The process gives rise to the unification of the economic and public world and induces the need for a transformation of the economy. This process is unavoidable and is caused by limited home demand, the economy growth in other places of the world, an improvement of technology and the wish to gain more profits. It results in the geographical expansion, diffusion of branches, dispensation of phases, economic integration, standardization of actions, processes, styles and structures. Thanks to the information revolution the signification of time and space has decreased and efficiency has increased. A lot of companies have to learn constantly, search new solutions and innovations, correct communication, make dynamic teams, make quality standards better. These actions can bring to success in global reality.

Dr Grzegorz Krzos jest adiunktem w Katedrze Teorii Organizacji i Zarządzania Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.